

ARQUEOCEC

FULL INFORMATIU DEL GRUP D'ARQUEOLOGIA
"PELEGRÍ CASEDES I GRAMATXES"
(Secció d'Història i Art)

Any 6

Núm. 52

Gener 2016

Activitats, fets i notícies d'arqueologia i patrimoni

EXCURSIÓ-VISITA : Dissabte 23 de gener 2016

**MONESTIR DE STA. MARIA
DE GUALTER**

ERMITA DE PALAU DE RIALB

**ERMITA DE SANTA EULÀLIA DE
POMANYONS**

DOLMEN DE SOLS DE RIU

2

Monestir de Santa Maria de Gualter, S-XII-XIII

Pontes i de Gualter van ser ocupats pel comte Guifré el Pilós abans del 890 i cedits al monestir de Ripoll perquè hi establís un priorat benedictí. La jurisdicció d'aquestes terres era del comte d'Urgell i Santa Maria de Gualter sota la suprema direcció i protecció del monestir de Ripoll actuava amb força autonomia en la seva administració.

Vers el 1118, amb la constitució d'una confraria de clergues i laics per dur a terme les obres, la primitiva església existent fou renovada per una altra, enllestida i consagrada el 1207. El monestir va ser un petit priorat depenent de Ripoll. Aquest priorat va ser un centre important de vida religiosa i comunitària que quedà demostrat per les contínues donacions, per l'activitat contractual i per la intervenció dels llegats papals a favor del monestir.

Santa Maria de Palau de Rialb

Al nucli de Palau de Rialb és on se situa aquesta església d'estil romànic dels segles XI-XIII i que, pel seu notable valor arquitectònic, fou estudiada en el seu moment per Puig i Cadafalch. Fins al segle passat, l'església i la parròquia pertanyien al priorat de Santa Maria per una donació de Garsenda (1059), muller de Guillem de Meià, fundador del priorat. És de planta basilical de tres naus, cobertes aquestes per voltes de canó de perfil semicircular. Les façanes absidals i les laterals estan ornamentades amb motius llombards.

Dolmen de Sols de Riu

Consisteix en un típic megàlit fet amb grans pedres verticals cobertes per una gran roca que tenia la funció de monument funerari i que fou erigit fa més de quatre mil anys.

Les obres de canvi de l'emplaçament originari del dolmen de *Solsderiu*, que és com el va anomenar el seu descobridor i excavador mossèn J. Serra i Vilaró, van realitzar-se el març del 1999. Curiosament aquest dolmen ha aparegut citat posteriorment com l'Espluga dels Tres Pilars i d'aquesta manera apareix a les vitrines del Museu Diocesà i Comarcal de Solsona.

Santa Eulàlia de Pomanyons

La petita capella de Santa Eulàlia de Pomanyons es troba solitària en un petit replà proper al mas del mateix nom, prop de Rialb. És d'una nau, amb volta de canó, amb absis semicircular, orientat a llevant, sense alçades diferenciades a l'exterior. Té una finestra de doble esqueixada a l'absis i una en forma de creu, igual que la Santa Maria de Palau, a la façana de ponent. Conserva forats de les bastides de la seva construcció. L'edifici ha estat restaurat i s'ha recuperat la porta original d'arc de mig punt.

Arqueologia de Descoberta

Pocs dies abans de Nadal el Grup d'Arqueologia va realitzar la darrera sortida de descoberta de l'any 2015, desplaçant-se fins al Pla de l'Estany.

En primer lloc vàrem anar a buscar el dolmen de Les Closes que està situat en un replà del vessant oriental del Puig Surís a uns 260 metres sobre el nivell del mar. Es tracta d'un dolmen del tipus galeria catalana, és a dir amb una cambra funerària rectangular i un corredor ample més baix que la cambra. S'hi arriba per la carretera que mena a Pujarnol i Rocacorba. Després d'uns 2 Km. cal prendre la pista asfaltada que a la nostra dreta mena a la urbanització Les Closes. Uns 500 metres més amunt i també a mà dreta veurem un cademat i el rètol (si no està tapat per la vegetació) que indica el dolmen. Saltarem el cademat i a peu prendrem la pista cap a la nostra dreta i a uns 100 m. veurem el dolmen.

**Membres del Grup davant
del dolmen de Les Closes**

Retornats als nostres vehicles enfilarem cap a Pujarnol. El castell de Pujarnol presenta dues torres situades en cantonades oposades en diagonal. En un document de l'any 1212 apareix com a senyor del castell, Tortosa de Mercadal que va acompanyar el senyor de Falgons a les Naves de Tolosa. El castell pertanyia, l'any 1268, a Guillem d'Aquilone,

Castell de Pujarnol

que el va vendre al tresorer de la catedral de Giron. Durant el segle XV va passar als Millàs, després a Santmartí de Morellàs i més tard a la família Peguera. Actualment està ocupat per una comuna que treballen un hort ecològic.

A la part posterior hi ha l'ermita de Sant Cebrià de Pujarnol.

Visitat el conjunt medieval de Pujarnol, fem Camí cap a Rocacorba.

Encimbellat dalt d'un singular penya-segat, a 929 metres d'altitud, al vessant meridional del cim culminant del massís de Rocacorba, hi ha el santuari del mateix nom, amb una vista impressionant de les comarques gironines i del llunyà Pirineu. En aquest indret, prop de la capçalera de la riera de Rocacorba, afluent de la riera de Llémena, al terme municipal de Sant Gregori, hi va haver a l'edat mitjana el castell de Rocacorba, del qual gairebé no en queda cap resta. Avui s'hi alça el santuari de la Mare de Déu de Rocacorba, construït sobre l'antiga església de Santa Maria, que inicialment era la

capella del castell, obra del segle XVIII. S'hi venera la còpia de l'antiga imatge gòtica d'alabastre policromat de la Mare de Déu de la Pera, que es conserva actualment al Museu Diocesà de Girona.

Malgrat que les magnífiques vistes que estem contemplant ens conviden a quedar-nos per assaborir-les al màxim, no ens queda més remei que retornar als vehicles, doncs encara ens queda una altra visita per fer.

La carretera que mena al santuari és estreta i en els seus trams d'obaga cal no córrer massa, doncs la humitat hi és ben present, una relliscada ens podria donar un bon ensurt. Finalment arribem a la plana i ens dirigim directament a Les Estunes.

Santuari de Rocacorba

Arribats que som a Les Estunes ens disposem a seguir les originals banderoles que indiquen l'itinerari a seguir.

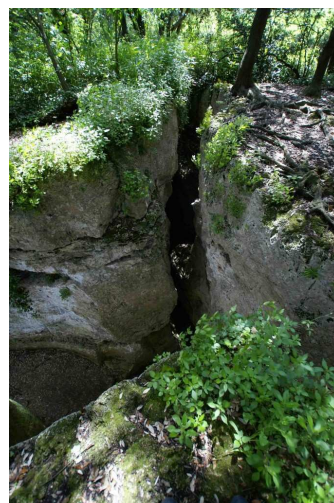
Pal indicador de l'itinerari

Una de les grans peculiaritats d'aquest bosc és que s'ha desenvolupat sobre un dipòsit de travertins. Aquesta àrea havia estat fa milers d'anys una antiga zona litoral d'un llac anterior a l'actual, ja que el sostre d'aquests materials es troba a 10 m per sobre del nivell actual del llac. Els travertins són materials sedimentaris que tenen un origen molt peculiar.

A més, aquestes roques presenten grans esquerdes verticals que fins i tot en alguns sectors son transitables. En conjunt, el paratge boscós posseeix un ambient molt peculiar i per aquest motiu ha estat un espai que ha motivat nombroses llegendes. En aquest sentit, Mossèn Jacint Verdaguer va situar-hi les Aloges o Goges, unes fades pròpies de l'estany de Banyoles.

Les goges, segons les llegendes, tenien les Estunes com a lloc de la seva preferència i hi feien festes o bé hi filaven tota la nit. Tenien els seus palaus entre les esquerdes de les roques i ningú no les havia pogut veure mai. Diuen que en nits serenes algú encara sent els seus cants i, de lluny, es pot veure la resplendor de les seves festes.

Llàstima que de dia no en vam poder veure cap.

Escletxa a Les Estunes

TÚMULS DE FORCALL

El Taller d'Ocupació dels Ports posa en valor els túmuls funeraris de la Menadella, a Forcall.
-La tasca dels alumnes treballadors permet que el conjunt de l'Edat del Ferro Antic pugui ser visitable.

Els alumnes d'arqueologia del Taller d'Ocupació de la Mancomunitat Comarcal Els Ports han iniciat les seves activitats pràctiques en el conjunt de túmuls funeraris de Sant Joaquim de la Menadella, al terme municipal de Forcall. En aquest entorn, sota la supervisió de la restauradora Anna Viciach, han posat en valor un conjunt que va ser excavat el 2005.

Aquests túmuls funeraris estan datats en entre els segles VII a VI AC i corresponen a

restes d'incineracions mortuòries de l'Edat del Ferro Antic.

Amb el treball que estan desenvolupant els alumnes treballadors es garanteix que aquest conjunt sigui visitable i, per tant, sigui accessible per al seu coneixement, divulgació i estudi. Des del 2005 no s'havien dut a terme tasques de manteniment.

Un dels objectius del taller és la posada en valor de jaciments arqueològics a la comarca dels Ports. L'Ajuntament de Forcall va sol·licitar la intervenció del taller en el conjunt que torna a ser visitable, gràcies a la tasca desenvolupada pel taller d'ocupació. Les pràctiques dels alumnes es coordinen amb la formació teòrica. En cada cas els integrants del taller d'ocupació reben els coneixements necessaris per dur a terme les seves pràctiques de manera adequada.

EXCAVACIONS A LA POBLA D'IFACH (Alacant)

La Diputació d'Alacant, ha impulsat enguany la desena campanya d'excavacions arqueològiques a la Poble Medieval d'Ifach, on un total de 43 estudiants d'arqueologia procedents de 15 universitats espanyoles i europees, han participat del projecte.

El programa està dirigit per l'arqueòleg del MARQ, José Luis Menéndez i té com a objectiu principal seguir amb el descobriment del sistema d'accés a la Poble, ubicat en el sector oest i descobert parcialment en campanyes anteriors.

Enguany, els esforços s'han centrat en acabar de descobrir un gran edifici, identificat com un Cos de Guàrdia, que hauria d'oferir una informació vital per a l'estudi de l'organització interna d'aquest enclavament urbà construït a partir de l'any 1298 per Roger de Llúria, senyor d'Ifach i almirall al servei de la Corona de Catalunya-Aragó. A més, el programa continuarà l'ampliació de l'àrea de la necròpolis amb la finalitat de concloure l'excavació de la zona funerària, que fins ara ha donat fins a 48 tombes amb més de 75 inhumacions documentades.

ASSENTAMENT PROTOHISTÒRIC DE SANT JAUME, (Alcanar)

L'assentament de Sant Jaume és un dels jaciments arqueològics més excepcionals del país.

Aquest petit assentament (no fa més de 600 m²) està delimitat per una potent muralla de doble parament (dos murs, adossats l'un a l'altre) amb una amplada total de 2 metres. Aquesta muralla es veu complementada amb una torre estreta i allargassada amb forma de ferradura. A l'interior, les excavacions estan tot just deixant al descobert un conjunt notable de murs que delimiten diverses habitacions. Ara com ara aquests treballs de recerca han

permès començar a conèixer en profunditat el conjunt d'habitacions del terç nord de l'assentament, un total de sis àmbits que reben la denominació conjunta de Barri Nord. Un dels trets més excepcionals del jaciment és l'alçada amb que s'han conservat tots aquests murs, que en alguns punts arriben fins als 2,50 m.

Les tasques d'excavació de Sant Jaume es van iniciar l'any 1997, endegades pel GRAP, Grup de Recerques en Arqueologia Protohistòrica de la Universitat de Barcelona. El descobriment, però, correspon a un canareu, el Sr. Ramon Esteban. Les excavacions han prosseguit al ritme d'una campanya anual, dinàmica de recerca que continuarà, amb tota seguretat i a la visita de la importància del jaciment, durant els propers anys.

Una nova espècie de dinosaure

Feia uns sis metres de llarg, 2'5 d'alt i pesava dues tones. Fa 125 milions d'anys recorria els territoris propers on ara hi ha la desembocadura de l'Ebre a la recerca de tota mena de plantes per alimentar-se. Les seves restes van aparèixer el 2013 i acaba de ser descrit com una nova espècie en un article a la revista *Plos One*. Els científics l'han batejat amb el nom de

Morelladon beltrani, perquè el van trobar en una mina de Morella (Alacant) propietat de la família Beltran. De la seva anatomia destaquen unes espines neurals a les vèrtebres dorsals que haurien sostingut una mena de vela. Els experts creuen que podria servir com a element termoregulador, per emmagatzemar greix per quan mancaven els aliments o bé jugar un paper important en la selecció sexual.

Troben a Vimbodí el gravat en pedra del mapa d'un campament de caçadors de fa més de 13.000 anys

Reconstrucció virtual del campament de caçadors 13.000 i 14.000 anys, al Molí del Salt, a Vimbodí

Les excavacions realitzades al jaciment del Molí del Salt, a Vimbodí i Poblet (Conca de Barberà), han permès descobrir una singular peça d'art moble en un nivell del paleolític superior de fa entre 13.000 i 14.000 anys. Es tracta d'una placa d'esquist –un tipus de pissarra– de divuit centímetres de llarg i vuit i mig d'ample, que presenta set motius semicirculars gravats que, per la forma i proporcions, els experts han interpretat com les cabanes.

Així, constituïria la representació d'un campament de caçadors, la primera d'aquestes característiques que es documenta i un dels primers exemples de paisatgisme documentats en la història de l'art. Aquest estudi s'acaba de publicar a la revista 'PLOS ONE'.

Manuel Vaquero, director de les excavacions, ha explicat que han comparat els motius semicirculars que apareixen a la placa amb les cabanes construïdes per caçadors com els boiximans del Kalahari, els aborígens australians o els pigmeus i "corresponen perfectament a aquest tipus d'estructures".

Aquesta peça constitueix una singularitat en el panorama de l'art paleolític, en el qual predominen les figures d'animals i els signes abstractes, ha exposat.

"No estem davant d'una peça més, que repeteix el que ja s'ha anat trobant des de fa més de 100 anys a l'arqueologia del paleolític", ha assenyalat Vaquero, "sinó que estem davant d'una representació que és única per la seva temàtica". Qui la va fer és "un individu específic que, en un moment determinat, va decidir representar una cosa que tenia davant dels seus ulls", ha detallat.

Precisament, Vaquero creu que qui va realitzar el gravat va retratar el campament que es devia trobar a la plana de davant de l'abric on duen a terme els treballs arqueològics. A més, ha afegit, va utilitzar la mateixa tècnica, "segurament una punta de sílex", per realitzar tota la peça, la qual cosa fa pensar que se'n va encarregar un únic individu en un curt espai de temps.

Descobreixen una tomba etrusca intacte

Els arqueòlegs han realitzat un important descobriment a prop de la petita localitat italiana de Città della Pieve, propera a Perugia: una tomba etrusca de fa 2.400 anys segellada i intacta. La seva cambra funerària contenia dos sarcòfags i un abundant aixovar funerari, fet que ofereix una fascinant oportunitat per a estudiar aquesta misteriosa civilització que va desaparèixer ara fa dos mil·lennis. Els

etruscs habitaven la part occidental del centre d'Itàlia, aproximadament en el que avui és la Toscana.

La tomba va ser descoberta per un pagès que estava llaurant els seus camps. Quan va avisar els arqueòlegs perquè ho investiguessin, aquests van quedar sorpresos en trobar una doble porta de pedra perfectament segellada. En el seu interior descobriren una cambra rectangular d'uns cinc metres quadrats amb dos sarcòfags, quatre urnes de marbre amb restes humanes incinerades en el seu interior, el cap de marbre d'un jove trencat a l'alçada del coll i nombrosos objectes que formaven part de l'aixovar funerari. Un dels sarcòfags és d'alabastre, mentre que l'altre està recobert amb una capa de guix pintat

TROBEN UNA TOMBA DE 2.500 ANYS A LA XINA

Uns arqueòlegs xinesos han descobert una tomba de 2500 anys, que, segons els científics, conté els esquelets d'una antiga família reial. La tomba està ubicada a la ciutat de Luoyang, a la província de Henan, i es creu que té el seu origen en el relativament desconegut regne de Luhun, que només va durar 113 anys, entre 638 aC. i 525 aC.

Es creu que la tomba pertany a un noble de Luhun o bé al rei,

ja que s'hi descobriren cinturons de coure i ceràmiques cerimonials a tocar d'un fossat proper ple de carruatges i esquelets de cavalls sencers.

El fossat dels cavalls contenia els esquelets de 13 animals i sis carruatges. Els cavalls havien estat col·locats endreçadament al costat dels carros i entremig dels ossos hi havia objectes decoratius.